

1917-YILGI INQILOBLAR VA O‘ZBEKISTONNING SOVET DAVRIGA KIRISHI

Abduraxmonov Azamat Ostanagulovich

Email - azamat228410@gmail.com

O‘roqov Botir Muzaffar o‘g‘li

Email - botirergashov258@gmail.com

Termiz Iqtisodiyot va servis universiteti

Pedagogika va ijtimoiy-gumanitar fanlar fakulteti

Annotatsiya Ushbu maqolada 1917-yilda Rossiyada sodir bo‘lgan Fevral va Oktyabr inqiloblari jarayonlari hamda ularning Turkiston o‘lkasiga, xususan, hozirgi O‘zbekiston hududiga ta’siri yoritiladi. Maqolada inqiloblardan keyin yuzaga kelgan siyosiy bo‘shliq, hokimiyat uchun kurash, Sovet hokimiyatining o‘rnatilishi, mahalliy milliy kuchlarning qarshilik harakatlari va Sovet davlatchiligining shakllanish bosqichlari haqida tahliliy ma’lumot berilgan. Shuningdek, yangi hokimiyatning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy sohalaridagi islohotlari hamda ularning oqibatlari ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: Fevral inqilobi, Oktyabr inqilobi, Turkiston o‘lkasi, Sovet hokimiyati, mustamlakachilik, jadidchilik, Basmachilik, Sovet davri.

РЕВОЛЮЦИИ 1917 ГОДА И ВСТУПЛЕНИЕ УЗБЕКИСТАНА В СОВЕТСКУЮ ЭПОХУ

Абдурахмонов Азамат Останакүлович

Электронная почта: azamat228410@gmail.com

Уроков Ботир Музаффарович

Электронная почта: botirergashov258@gmail.com

Термезский университет экономики и сервиса

Педагогический и социально-гуманитарный факультеты

Аннотация: В статье рассматриваются процессы Февральской и Октябрьской революций в России 1917 года и их влияние на Туркестанский край, в частности на территорию современного Узбекистана. В статье дается аналитическая информация о политическом вакууме, возникшем после революций, борьбе за

власть, установлении Советской власти, движении сопротивления местных национальных сил и этапах становления советской государственности. Также рассматриваются реформы нового правительства в экономической, социальной и культурной сферах и их последствия.

Ключевые слова: Февральская революция, Октябрьская революция, Туркестанский край, Советская власть, колониализм, джадидизм, басмачество, советская эпоха.

THE REVOLUTIONS OF 1917 AND THE ENTRY OF UZBEKISTAN INTO THE SOVIET ERA

Abdurakhmonov Azamat Ostanaqulovich

Email - azamat228410@gmail.com

O‘roqov Botir Muzaffar o‘g‘li

Email [-botirergashov258@gmail.com](mailto:botirergashov258@gmail.com)

Termez University of Economics and Service
Faculty of Pedagogy and Social and Humanities

Annotation This article covers the processes of the February and October Revolutions that took place in Russia in 1917 and their impact on the Turkestan region, in particular on the territory of present-day Uzbekistan. The article provides analytical information about the political vacuum that arose after the revolutions, the struggle for power, the establishment of Soviet power, the resistance movements of local national forces and the stages of the formation of Soviet statehood. It also examines the reforms of the new government in the economic, social and cultural spheres and their consequences.

Keywords: February Revolution, October Revolution, Turkestan region, Soviet power, colonialism, Jadidism, Basmachi, Soviet era.

Kirish

XX asr boshlarida Rossiya imperiyasi chuqur ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy inqirozga yuz tutdi. Birinchi jahon urushining og‘ir oqibatlari, iqtisodiy tanazzul, siyosiy beqarorlik hamda ijtimoiy tengsizlik Rossiya hududida keng ko‘lamli norozilik kayfiyatlarini kuchaytirdi. 1917-yilning Fevralida Rossiya monarxiyasi ag‘darildi va

Muvaqqat hukumat tuzildi. Shu bilan imperiyaning barcha mustamlaka hududlarida, jumladan, Turkiston o‘lkasida ham yangi siyosiy vaziyat yuzaga keldi.

Fevral inqilobi dastlab mahalliy milliy kuchlar orasida katta umid uyg‘otdi. O‘lkaning ilg‘or ziyolilari, jumladan jadidchilar, o‘z milliy muxtoriyatlarini tuzish va islohotlar o‘tkazish imkoniyatini ko‘ra boshladilar. Ammo Muvaqqat hukumatning mustamlakachilik siyosatini davom ettirishi, aholini siyosiy tenglik va erkinlik bilan ta‘minlamasligi, mahalliy hokimiyat organlarida asosan rus amaldorlarining qolishi milliy kuchlarning noroziligiga sabab bo‘ldi.

1917-yilning oktyabrda bolsheviklar hokimiyatni qo‘lga oldilar. Bu voqea butun Rossiya imperiyasi hududida yangi davr — Sovet davri boshlanishiga sabab bo‘ldi. Turkiston o‘lkasida ham Sovet hokimiyatini o‘rnatish jarayoni boshlanib, u ko‘pincha keskin qarama-qarshiliklar, qurolli to‘qnashuvlar va mahalliy aholi qarshilik harakati bilan kechdi.

Asosiy qism

1. Fevral inqilobi va Turkiston o‘lkasidagi siyosiy vaziyat

1917-yil Fevral inqilobi Rossiyada monarxiya tuzumini tugatdi. Turkiston o‘lkasida bu davrda hokimiyat Muvaqqat hukumat vakillarining qo‘liga o‘tdi. Toshkentda tuzilgan Turkiston qo‘mitasi, asosan, rus amaldorlaridan iborat bo‘lib, mahalliy aholiga siyosiy hokimiyatda deyarli o‘rin berilmadi.

Fevral inqilobi dastlab siyosiy partiyalar va harakatlarning jonlanishiga sabab bo‘ldi. Mahalliy ziyolilar orasida jadidchilar faoliyatini kengaytirdi. Ular yangi maktablar ochish, ta‘lim tizimini isloh qilish, milliy o‘zini o‘zi boshqarish organlarini yaratish tarafdori edilar. Biroq Muvaqqat hukumat mustamlakachilik siyosatini yumshatmadi. Bu esa milliy kuchlarning noroziligini kuchaytirdi va ularni siyosiy muxtoriyat talab qilishga undadi.

2. Qo‘qon Muxtoriyati va uning fojiali taqdiri

Fevral inqilobidan so‘ng yuzaga kelgan siyosiy imkoniyatlardan foydalangan holda, 1917-yilning noyabrda Qo‘qon shahrida Turkiston Muxtoriyati e‘lon qilindi. Qo‘qon Muxtoriyati hukumatiga Mustafo Cho‘qay, Munavvarqori Abdurashidxonov, Ubaydulla Xo‘jayev kabi yetakchilar boshchilik qildi.

Muxtoriyat dasturida Turkiston aholisiga milliy o‘zini o‘zi boshqarish huquqi, diniy erkinlik, ta‘lim islohoti va iqtisodiy mustaqillik kabi masalalar ko‘zda tutilgan edi. Ammo bolsheviklar bu hukumatni o‘z hokimiyatlariga tahdid deb bildilar.

1918-yil fevralida Sovet qo‘shinlari Qo‘qonga bostirib kirib, Muxtoriyatni kuch bilan tugatdi. Qo‘qon fojeasi deb atalgan ushbu voqeda minglab tinch aholi halok bo‘ldi. Bu voqea Turkiston o‘lkasida Sovet hokimiyatiga nisbatan chuqur ishonchsizlik va dushmanlik kayfiyatini kuchaytirdi.

3. Oktyabr inqilobi va Sovet hokimiyatining o‘rnatilishi

1917-yilning oktyabrida bolsheviklar Rossiyada hokimiyatni egalladi. Turkiston o‘lkasida Sovet hokimiyatini o‘rnatish jarayoni murakkab va notekis kechdi. Toshkent, Samarqand, Farg‘ona kabi yirik shaharlarda Sovet hokimiyati nisbatan tez o‘rnatilgan bo‘lsa, qishloq joylarda mahalliy aholi qarshilik ko‘rsatdi.

Bolsheviklar dastlab “yer – dehqonga, tinchlik – xalqlarga” shiorlarini ilgari surib, kambag‘al qatlamlar orasida ma‘lum darajada qo‘llab-quvvatlashga erishdilar. Ammo tez orada Sovet hokimiyatining markazlashtirilgan va qat‘iy boshqaruv tizimi, majburiy rekvizitsiya siyosati hamda diniy qadriyatlarni cheklash choralari keng norozilikka sabab bo‘ldi.

4. Basmachilik harakati va qurolli qarshilik

Qo‘qon Muxtoriyatining qurolli yo‘l bilan tugatilishi, sovetlarning majburiy iqtisodiy choralari qarshi norozilik va diniy-madaniy qadriyatlarni toptash natijasida Turkiston o‘lkasida keng ko‘lamli qurolli qarshilik harakati — Basmachilik boshlandi. Basmachilar safida sobiq xonlik amaldorlari, diniy yetakchilar, oddiy dehqonlar va jadidchilik harakati tarafdorlari ham bor edi. Ular asosan Farg‘ona vodiysi, Surxondaryo, Qashqadaryo va Xorazm hududlarida faoliyat yuritdilar. Harakatning maqsadi Sovet hokimiyatini ag‘darish va mustaqil, islomiy davlat tuzish edi.

1920-yillarning boshlariga kelib, Sovet hukumati katta harbiy kuch va siyosiy murosalar orqali Basmachilik harakatini bostirdi. Bu jarayonda minglab odamlar qurbon bo‘ldi.

5. O‘zbekistonning Sovet davlatchiligiga kirishi

1920-yilda Xiva xonligi tugatilib, Xorazm Xalq Sovet Respublikasi tuzildi. 1920-yilda Buxoro amirligi ham tugatilib, Buxoro Xalq Sovet Respublikasi e‘lon qilindi. 1924-yilda esa SSSR tarkibida milliy-hududiy chegaralanish siyosati amalga oshirildi.

Natijada, O‘zbekiston Sovet Sotsialistik Respublikasi (O‘zSSR) tashkil topdi va 1925-yilda SSSRning to‘la huquqli a‘zosi bo‘ldi. Bu davrdan boshlab O‘zbekiston Sovet ittifoqi siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy tizimiga to‘liq integratsiyalashdi.

6. Sovet hokimiyatining dastlabki islohotlari

Sovet davri boshida iqtisodiy va ijtimoiy sohalarda bir qator islohotlar amalga oshirildi. Yerlarga kollektiv xo‘jalik tizimi joriy etildi, savdo va sanoat milliyashtirildi. Ta‘lim sohasida yangi maktablar ochildi, savodsizlikka qarshi keng ko‘lamli kampaniyalar o‘tkazildi.

Biroq bu islohotlar ko‘pincha zo‘ravonlik bilan amalga oshirildi. Diniy maktablar yopildi, masjid va madrasalar faoliyati cheklab qo‘yildi. Mahalliy ziyolilar orasida “xalq dushmani” tamg‘asi bilan repressiyalar boshlandi.

Xulosa

1917-yilgi inqiloblar Rossiya imperiyasining butun hududida, jumladan, Turkiston o‘lkasida ham tub siyosiy o‘zgarishlarga sabab bo‘ldi. Fevral inqilobi milliy kuchlarga umid bag‘ishlagan bo‘lsa, Oktyabr inqilobi Sovet hokimiyatini o‘rnatish va markazlashgan boshqaruv tizimini joriy etish bilan yakunlandi.

O‘zbekiston hududida Sovet hokimiyatining o‘rnatilishi keskin qarshilik va qurolli to‘qnashuvlar bilan kechdi. Qo‘qon Muxtoriyatining kuch bilan tugatilishi, Basmachilik harakatining bostirilishi va milliy-hududiy chegaralanish siyosati O‘zbekistonni Sovet davlatchiligiga olib kirdi.

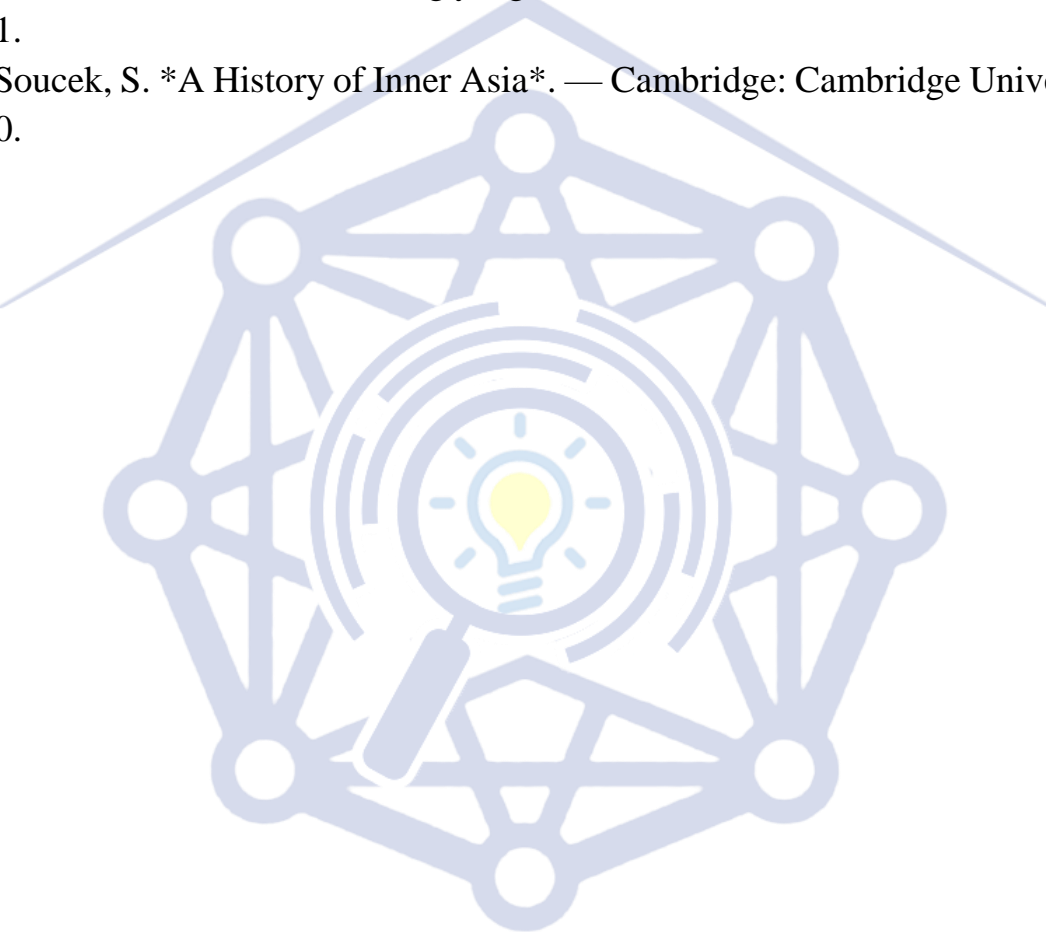
Sovet davri bir tomondan ta‘lim, sanoat va infratuzilma rivojiga hissa qo‘shgan bo‘lsa, boshqa tomondan milliy o‘zlikni cheklash, diniy qadriyatlarni toptash va siyosiy repressiyalar kabi og‘ir oqibatlariga ham olib keldi. 1917-yilgi inqiloblar va Sovet hokimiyatining o‘rnatilishi O‘zbekiston tarixida murakkab va qarama-qarshi baholarga ega davr sifatida qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Muhammadjonov, A. *O‘zbekiston tarixi*. — Toshkent: O‘zbekiston, 2010.
2. Qodirov, A. *Jadidchilik va milliy uyg‘onish harakati*. — Toshkent: Ma‘naviyat, 2012.
3. Abdurahmonov, A. *XX asrda Turkiston*. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015.
4. Holmatov, M. *Basmachilik harakati tarixi*. — Toshkent: Fan, 2007.
5. Keller, S. *To Moscow, Not Mecca: The Soviet Campaign Against Islam in Central Asia*. — Westport: Praeger, 2001.

6. Khalid, A. *The Politics of Muslim Cultural Reform: Jadidism in Central Asia*. — Berkeley: University of California Press, 1998.
7. Bregel, Y. *An Historical Atlas of Central Asia*. — Leiden: Brill, 2003.
8. Allworth, E. *Central Asia: 130 Years of Russian Dominance, A Historical Overview*. — Durham: Duke University Press, 1994.
9. Shukurov, Q. *O‘zbekistonning yangi tarixi: Sovet davri*. — Toshkent: Universitet, 2011.
10. Soucek, S. *A History of Inner Asia*. — Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

Research Science and
Innovation House

